

BOLYGÓ KERÉNYI

Többen tudják úgy, mint ahányan más képp – olvasható a több helyzetben és esetben stabil hivatkozási alapunkul szolgáló, *Kinek Észak, kinek Dél* című vaskos munkában –, hogy az első magyar embert az amerikai kontinensen Budai Parmenius Istvánnak hívták, aki a lúdtoll és az iránytű vonzásában nőtt föl. Isten megadta neki, hogy vágya teljesüljön, eljusson külföldre, így német, majd holland egyetemeken tanult, hogy aztán bátran – mint akinek megy az élet – kis batyujával elhúzzon Angliába. Ott egyik oxfordi professzora mutatta be valamelyik híres utazónak, aki látván rajta a sok tanulás közben beléje szorult kalandvágyat, meghívta a sápatag, de szerfelett kíváncsi fiatalembert soron következő expedíciós útjára. A bátor csapat Új-Fundland részletes feltárását, nem utolsósorban az angol korona számára való megszerzését tűzte ki célul, s némi itt nem részletezendő bonyodalom árán a hajók el is érték az áhított új földet. A portugálok látogatta, kissé büdös, csökkent fenyves uralta, főleg karibuk és sarki nyulak teleszarta panorámás helyet, ahol kikötöttek, St. Johnsnak keresztelték a boldog hódítók. A királynő nevében természetesen birtokukba vették a teljes szigetet is, helyőrséget szerveztek, s máris indultak lelkesen tovább. Innen sajnos a történet vége annyira sincs, mint a fürdőszoba ajtaja. Csakhamar iszonyatos viharba kerültek, melyben az elszabaduló sátáni erők a hajókat egymás után, röhögve, az üvöltő szelet is túlbömbölve: az éles szirtekhez csapkodták. – Itt

nyársalódott fel derék Istvánunk. Vagy lett Parmezánná Parmenius, ha a mostanság divatos nyegleséggel igyekeznénk érzékeltetni e szörnyű és gyászos eseményt.

(Fuck it! No luck.)

Az idézett könyvben aztán a cselekmény a kaliforniai borkultúra „atyjának”, a volt se-riffnek és az indiánok nagy barátjának, hatlöv-
vetű, kerékpárról is lövöldöző, majd mustér-
lelő, de pálinkaivó, mámorában serényen za-
katoló dél-amerikai hengermalmokról álmo-
dó, életét végül egy arra leselkedő, a maga
pillanatát irigylésre méltó türelemmel kivá-
ráló aligátor bendőjében végző Haraszthy Ágos-
tonnak a dicső és kevésbé dicső tettei felé ve-
szí az irányt. Hogy csak hosszabb kitérők és
bonyodalmak után – az Old Shatterhand ar-
chetípusának tekintett Xantus Jánost ügye-
sen megkerülve (Bölöni Farkast és társait
ugyancsak, mert honnan lenne idő minden-
kire?), ellenben nem egy negyvennyolcas
szabadságharcos történetét vígan-búsan el-
mondva – jusson el ugyanez az ijesztőn kí-
gyózó, villás végével sziszegve tapogatózó
sztoriszál addig a költőig, aki eredetileg né-
met volt ugyan, de magyar földről indult. Pe-
tőfi Sándor barátjaként ez a magas, megnye-
rő modorú, bár kissé félszeg, úrhölgyek tár-
saságában főképp hallgató, hosszú ujjai-
val malmozó ifjanc ennél sokkalta nagyobb el-
szántsággal vett részt a szabadságért vívott,
összesítésben elbukott csatákban, hogy utá-
na kivándoroljon, ott még kevesebbet írjon és
rosszul gazdálkodjon, marháit elvigye a rab-
ló meg a vész. Tébolyult hangja legvégül az
amerikai préribé vesszen, eltűnjék a prérifar-
kasok panaszosan vonyító kórusában. Pon-
tosabban: a Kénköves Pokolnak az ő számá-
ra ott hevített, tárt ajtajú, boldogan duruzso-
ló kályhájában. Plajbászostul és jegyzetfüzet-
estül, benne Petőfi feleségének, Szendrey Jú-
liának egykor illatos, sosem használt pincuri
zsebkendőjével. Nem utolsósorban a nő
egyik illatos szivarkájának szirmos virág
vagy őszi levél módjára lepréselt papír véd-
jegyével. Tubákos szelencéjében pedig egy
lovaglónadrág mintás sliccgombjával.

(Achtung, achtung!)

Kerényi Frigyes – merthogy így hívták ezt az álmodozó, kissé érzélgősen, ezzel együtt itt-ott darabosan-döccenősen verselő, tücsköt-bogarat gyűjtögető, azonban a kifent kardot szótlan visszahúzódottsága ellenére a háttérben meglehetősen ügyességgel forgató, amúgy bátor férfiút – 1822 januárjában született Eperjesen. Eredetileg Christmann, családnevét később magyarítja. Korai gyermekéveiről nem sokat tudunk, valószínűleg szeretett a sekélyben rajzó-villódzó apróhalra kenyérgalacsinnal halászni, meg fanyarszagú árnyékos diófára mászni, kevésbé a tarka macska riadt farkára kolompot kötni. Az olvasást utóbb kedvelte meg, mikor teljesen árván maradt, s gyakran a maga is verseket írogató édesanyjára gondolt. Az eperjesi kollégiumban előbb a német, majd a magyar önképzőkör tagja lett. Pákh Albert (1823, Rozsnyó–1867, Budapest) író, szerkesztő, végzett jogász, kitűnő humorista, aki egyik valószínűtlen pillanatában kezességet vállalt Petőfi tartozásáért (de ez más lapra tartozik, ez egy másik történet, amely itt, a lábunk előtt, orrhangon szuszogva keresztbe igyekszik feködni, de mi fürgén átlépjük), Pákh írt hosszabb szöveget és publikálta azt Kerényi halálára. Abban az áll, hogy költőnk legelőbb az akkoriban annyira kegyelt latin nyelven készített zengzetes verseket, utóbb, midőn már nem csupán a tanító kedvéért, hanem önlelke sugallatából is ragadott tollat, német nyelven írt. A magyar szót ő csak később az iskolában, könyvekből és az életből tanulta. De számos jól írt német költeménye közül soha egyet sem bocsátott napvilágra.

(Ich liebe dich.)

K. F. tizennyolc éves lehetett, már felfele kanyarodó szőke, szerelmes bajusszal, vastag férfias pajesszal, midőn első versei megjelentek az Athenaeumban. Vidor Emil álnévvel. Vidor Emil, mondja ugyancsak Pákh, nem tartozott azon nevek közé, melyek látásánál ellenállhatatlan, szenvedélyes olvasási vágy szállja meg az embert; de azok közé

sem, melyek közönnyel töltenek el, s csak azért vannak kinyomtatva, hogy jelül szolgáljanak a továbblapozásra.

*Tarka lepkeként dalom
Hogyha útra kél,
Szégyenlős a kis bohó –
Szerte szállni fél.
Mond: miért repüljek én?
Nincs ki nézne rám –
Mint a többié, nem oly
Csillogó ruhám.
Szállj azért, ne légy hiú –
Szállj hegy-völgyön át!
Tán csak vár e nagy hazán
Egy leányka rád?*

Vidor Emil, de még inkább Kerényi feltűnése – véli a továbbiakban P. A. – mindig egy régi, próbált hűségű jó barát megjelenése volt, ki nem új és nagy dolgokkal ébreszt érdeket maga iránt, ki gyakran kedvetlen, de ki, mert minden szava szeretet folyása, sohasem válik unalmassá, s kiben különösen kétkedni sohasem lehet. A Vidor név, úgy látszik, némi jellemző öntudattal volt választva. Követelésekkel az életben soha sem lépett fel, s maga az élet iránti igényei, álmai a jövőről is igen szerények voltak. Nem összehasonlítható, csupán a két különböző zsáner és igény feltüntetése végett szabadjon emlékeztetnie (néki, Pákh Albertnek) az olvasót Petőfi *Dalaim* című gyönyörű költeményére, melyben önmagának és költői vágyainak mintegy tükrét állítja elő. Annyi erő s akarat mellett, mily büszke követelés! Kerényi kevesebb elragadó erővel, de bizonyosan sok bensőséggel és szeretetre méltósággal mondja, mi a csengőbongó, mégis mélabús harangszónál jut eszébe:

*Lesz talán, ki énekimre
Elmerengjen boldogan,
Gondolván, ki ezt dalolta –
Tudja isten, merre van!*

Ha Kerényi a saját életének végére célzott, márpedig azt tette, akkor aligha tévedett. Biztos lövés, telitalálat. Isten sem tudja pontosan, mi történik a háta mögött?

Pákh: „Erre aligha bátorkodnék válaszolni. Ellenben Vidor Emil versei többnyire a pacirta éles hangú csattogásai valának, egy pacirtaé, mely az alanti gőzkör nyúgeiből kibontakozva, szabad szárnyon dicséri a tavasz melegítő sugarait s kedve korlátlan csapongásaiban mintegy biztatja, édesgeti azokat, kik a tél dermedtségéből még föl nem ocsúdtak.”

Szép. Majdnem líra ez így jómagam is. Viszont most vessünk egy pillantást arra, mi rejlik a „Spenótban”. Milyen dal? Nos, a magyar irodalom akadémiai történetének 1965-ben kiadott harmadik vaskos kötete szerint (a szorgos deákok Spenótnak nevezik a sorozatot jellegzetes színe miatt) Kerényi Frigyes lírája olyan költészet, mely a szelíd érzékenység, lágy dalszerűség jegyében indult. Reflexív dal (nóta?), így lehetne meghatározni jellemző műfaját. Valamely látvány képét vázolja fel röviden, s ehhez társulnak a reflexiók, még hozzá dalszerű könnyűséggel. *Ám nota bene!* Hazaszeretete szinte vallásos rajongássá fokozódik közben, parázslík, lobotvet, lángol. K. cselekvő, reformszellemű ha-

zafiságot hirdet, mert szerinte is: *tette hí a kor!* A reformkori társadalom fejlődésének lendülete számos költeményét inspirálta. Van, hol megbélyegzi, támadja az elnyomó hatalmat, a zsarnoki önkényt. (Mély részvétellel éli át a lengyel hazafiak tragédiáját.) Kárhoztatja a nemesség „ősi gőgjét”, az úri körökből a néphez, a kunyhók lakóihoz vágyódik. Sommázva: elvek tekintetében K. méltó társa volt Petőfinek, lírájának azonban nem adatott meg a nyelvi fantázia, az ihlet szárnyalása, hiányzik belőle a vallomás sodró ereje, a költői szubjektum szenvedélyessége. És akkor még maradt valami? – kérdelem én, összecukva, letéve a spenótot. Megtörülgetvén a szemüvegem, kis fokhagymát aprítok, tejfölt kerítek. Eszem.

(No chance?)

Pákh: „Hát igen... Frigyesel az a helyzet, véleményem szerint, hogy azon eszközök, mik a keblében rejlő kincsek kiaknázására szükségesek lettek volna, nem voltak birtokában, sőt merem állítani, hogy azok bírha-

tására nézve legyőzhetetlen akadályok állottak útjában. Értem a nyelv hatalmát. Hazánk egyik határszéli megyéjében születve, Kerényi közös balsorsában részesült azon ezer meg ezer hazánkfiának, kik évek múltán alig képesek meghatározni, mi volt valódi anyai nyelvök. Vidékük vegyes ajkú népsége között egyszerre két-három nyelv beszélése közben növekednek, az iskolákban és az életben ismét új nyelvek birtokába jutnak anélkül, hogy csak eggyel is gyökeresen el tudnának bánni. Az írói pályán azután az ilyenek, bárminő tehetség mellett s bármi nyelven, csak igen ritkán jut a szerencse jelentékenyebb szerepet viselni. Költő pedig, olyan költő, ki az érzelm minden mozzanatát, az eszme minden árnyalatát híven vissza tudja adni, soha vagy szerfölött ritkán válik belőlük.”

Átka annak, amit ma multikultinak nevezünk? Mindegy, Kerényi tényleg nem lett Petőfi, de ez annyi emberrel esett meg, hogy nem tűnik különösebb nehézséggel megemészthető, egetverő eseménynek. Lehetetlen megítélni, mennyire gondolhatta akár a szíve mélyén komolyan Kerényi Frigyes, hogy Petrovicsunk – mai szóhasználattal élve: bazinagy – géniusza mellett igazából labdába lehet rúgni, tény, kedvét szegte a már életében érkező negatív visszhang. Még inkább a süket visszhangtalanság. Hiába próbált segíteni az erdei lak témájára szervezett költői párbajjal úgy, hogy Tompa Mihály mellé pont őt hívta ki költői viadalra (fele)barátja, Sándor, a dolog – természetesen – nem egészen jól sült el. Akár visszafele, mondhatni, holott a bronzérem itt Kerényinek borítékolható volt, ha végül nem osztották is ki. Hozta tehát a dolog a papírformáját, ahogy sportberkekben mondani szokás manapság, hiszen jó előre nyilvánvaló lehetett Petőfi diadala. Petőfié, aki jómaga ugyancsak sok ronda, kicsinyes véleménnyel találkozhatott műveit illetően, bosszantó személyét, pimasz orcáját érintően meg kíméletlen pofonokkal, de nem rogyant térdre, nem akart elhervadni, mint virág, melyet titkos (vagy nyilvános) féreg foga rág. Tudjuk, inkább hegyről a völgybe... Világszabadság!!!

*A nemzetek nagy tengerén,
Hajót indulni látok én,
Bizton, hatalmasan!
Vidor habok lakója lett,
Nem zengem, a mit szenvedett
Vér s köny hullámiban.*

– írta K. F. (volt Vidor Emil) úgy, hogy a verselés megbicsaklása itt szinte a mű javára válik. Menete olyan, mint egy, a hullám taráján átbillenő hajóé. A költő látomása ezúttal sem óhajt bővebb magyarázatot. Ebbe is jól bele van szerelve a szabadság vágyképe, csak hogy a lírai jármű végül drámai mód materializálódik poétánk életében, aki eleinte az eperjesi harcos ifjúság élén mozgolódott, majd a szabadságharc alatt Pesten nemzetőr lett. Pákh Albert úgy tudja, Kerényi fegyverrel a kezében több ízben is részt vett véres összetűzésekben (tőrével fergetegesen kavarva valakit tüdön is bökött), Petőfitől eltérően, akinek viszont se ló, se kard nem jutott. Utóbbiról úgy tudjuk Illyés Gyula nyomán, hogy lyukas egyenruhára sem sikerült szert tennie, tetőtől talpig civil szerelésben, valami tarka ancugban vonult Bem apó seregével, miközben – egyebek mellett – a hadút vonalába kerülő, lefoglalt és csatába küldött lovak gazdáinak kárigényével foglalkozott. Leszámítva, hogy a nemzet költőjének tartották, Petőfi Sándor valójában ebben a minőségben tűnt el Segesvárnál. Esetleg a magyart nem beszélő Bem tábornok tolmácsaként, mindenestre nem jött el a pillanat, hogy megénekelje a vágyott győzelmet, amelyben tán csak a legrosszabb percekben kétkedett.

Érdekes, melleleg vagy sem, az épp feléje bókászó Petőfit egy magyar doktor figyelmeztette lóhátról ama vesztes csatatéren, mondván, hogy „a picsába, rohanni kell, nem látod?!“ – mert Bem apó is felhúzta a tábornoki nyúlcipőt; de hogy ugyanez az orvos miért nem próbálta meg maga mögé rántani a nyeregbe a súlyfeleslegben aligha szenvedő, vékonydongájú költőt, mint az a westerekben szokás, arról sejtethetően immár soha nem tudunk meg semmi bővebbet. Petőfi Sándor tehát eltűnt, számlálatlan mende-

mondára adva alkalmat, amelyek közül az egyik arról szólt, hogy látták Szibériában, ólombányában gürcölt, aztán ott is halt meg végképp elnehezült mellkassal. Valami neki tulajdonított versek is maradtak utána, állították egyesek, hogy azokat ez a Petrovics írta, viszont mindahány Kerényi Frigyes leggyengébb próbálkozásait is messze alulmúlta.

A visszhangos kísérlet tehát, a kalandos experimentum, amely újabban arra irányult, hogy legismertebb költőnk bennünket megillető maradványait hazacsempésszük Barguzinból, s mely képtelen akciót egy gazdag magyar kazánkovács pénzelt, valószínűleg azt eredményezte csupán, hogy holmi szerencsétlen, tiltakozni már nem tudó, versek ügyében vétlen, keskeny medencéjű helybeli nő csontjait sikerült kofferba gyűjteni, ideröpíteni, majd kijuttatni Amerikába – alapos vizsgálat céljából. Azóta csend. Petőfi-nek tehát valószínűleg posztumusz sem, Kerényinek viszont, ha kalandosan is, de sikerült életében kijutnia – sok honfitársa nyomán – az Újvilágba, hogy ott sérelmek kezdte érzékeny lelkét megegye a búbánat, közben maradék vagyontörzsét is feleméssze a bolondos-toprongyos, sokkal csábítóbb, de keveset adó, feslett-kurva újvilági élet, a csalfa *American Dream*. Töredékét annak, amit egykor korán „berozsdált és elhúnyt” vaskezeskedő édesapjától örökölt, majd nem is csekélyke birtokába épített bele, ám földjét és annak dús termését örökre letiporta az átvonuló tenyeres-talpas Hadúr, lévén, hogy Frigyesünk virányos rozgonyi kertje oda-vissza is útjába esett a véres verekedésben.

Pákh (*halkuló csatazajban*): „Míntha ma is látnám, tisztára itt van előttem: ezernyolcszázötven egyik őszi éjszakáján Pesten csendő-bongó búcsúpoharakat emelget egy baráti kör. A poharazás egy hórihorgas fiatalembernek szól, ki messze útra készülten ül közöttünk, erőltetett jókedvvel iparkodva a beszélgetést magától távol tartani. Évekig nem láttuk egymást, s most összejöttünk, hogy ismét elváljunk. Én egy hosszú, kínos távollét után vergődtem haza, ő éppen kezében tartá vándorbotját. Mint két jövő s menő találkozáink utainkon, nem küldve, nem marasztva egy-

Pál Sándor Attila

A TEMPLOMKERT

*Ismeretlen gyűjtés a hatvanas évekből,
Bács-Kiskun megye, Szank.
Két rövid részlet a jegyzőkönyvekből.*

1.

„Tudod, miért, azért jó az isten, mert lehet szidni. Káromolhatod naphosszat, nem sértődik meg, nem vág pofán, nem ugat vissza. Mert büntetlenül kérhetsz tőle bocsánatot, amennyiszer csak akarsz, meg büntetlenül szeretheted, amennyire csak akarsz.”

2.

„Mostanában azon gondolkozom, hogy ha arra születünk, hogy meghaljunk, mert így van, akkor ez a földi élet egy mellékvágány. Olyan, mint itt az állomáson a kisvonatnak, amikor megáll, megpakolják vagy kipakolják, azt megy tovább. Kitérő a semmib*. Mielőtt megszületsz, nem vagy. Leéled, ami adatott, és utána megint nem vagy. Az öröklét az a nemlét. Ez meg itt egy rövid szünet. A templomkertben van az a hatalmas diófa. Mindig annak a tetejét nézem az istentisztelet alatt, amikor nem kell imádkozni. És amikor kell, akkor is a diófára gondolkodom.”

* -ből vagy -be, gépirathiba, eldönthetetlen, mi a szó vége.

mást. Nem emlékeztünk, nem panaszkodtunk, nem voltak biztatásaink. Se az öröme, se a fájdalomnak, se a reménynek itt szóvivője nem akadt. A pohár utolsó csengése elhangzott, kezét szorítottunk, s Kerényi a honvéghatárai felé sietett. Én meg maradtam, mert vízkóros bajomból Bécsben sem sikerült kigyógyullanom, s úgy akarhatta a sors, hogy idehaza, így rokkantan, tetejébe temérdek hipochondriával terhelt, a Nemzeti Kaszinó könyvtárosa legyek. Isten látja lelkem, különben se vágyódtam Amerikába. A harcot sike-

AZ IKREK

Egy falukutatósi jegyzőkönyvben talált pársoros megjegyzés.

„Él a faluban egy idős házaspár. Sziámi ikrek. Megismerkedésük után nem sokkal, egy igen kemény téli éjszakán kézen fogva sétálgattak a faluban fel és alá, a kezük pedig olyannyira összefagyott, hogy a szövetek egymásba nőttek. A férfi jobb kézfeje lett a nő bal kézfeje, a nő bal kézfeje lett a férfi jobb kézfeje. A valódi nevüket már csak ők tudják a faluban. Amikor magukról kell beszélni, mindig a másik helyett beszélnek. A „tata” elmondja, hogy a „nyanyának” még mindig vannak babahajai, hogy műtötték a térdét, hogy harántboltozatsülyyedéses a lába, hogy szeret táncolni, és hogy szereti őt. A „nyanya” elmondja, hogy a „tatának” sérve van, tíz éves kora óta betegek a lábujjai, sosem volt rendes szakálla, hogy szeret táncolni, és hogy szereti őt. Mindketten reformátusok. Felgyűjtöttem tőlük egy táncot, aminek semmi köze ahhoz a tájegységhez, ahol élnek. Mikor megkérdeztem, mi volt ez, csak annyit mondtak: öreges.”

resen átbetegeskedém vala pont Bécsben. Hát mi kenhető rám? Legfeljebb egy kaszinótojás. Vagy kettő. Ha, ha, ha; ha, ha, ha!”

Kerényi Frigyes hajóújtjáról annyit tudunk – Kerényiéről, kinek távozására Tompa Mihály írt megrendítő költeményt, említve, mennyire fáj a szíve, midőn üresen látja barátja finom faragású hintaszékét, kérdőjeleként kanyarodó pipáját, vagy miközben bejárja a mezőt, a zúgó patakot, hol Kerényi lelke oly gyakran mulatott, elhagyatottnak pillantja meg a szilvást, melyet a költő keze gondozott –, szóval, erről az útról, előre is sejtetvén immár, annyit tudunk, hogy közel sem volt sima ügy. Ha nem is végződött oly tragikusán, mint jóval korábban Budai Parmenius Istváné, de majdnem nagy baj lett belőle.

Eperjesi poétánk Londonból kifutó, kiselejtezett, civilek szállítására átalakított (buherált)

fregattja útközben árboctörést szenvedett, majd miután megreparálták nagy nehezen, a kedvezőtlen szeleknek és a komisz gályatartó halak rátartóságának köszönhetően, meg a gonosz áramlatoknak hála, hatvan napig hanykolódott a nyílt vízen. (A gályatartó halak megjelenése egyébként még a legbátrabb görög tengerészeket is arra kényszerítette anno, hogy sírva rogyjanak térdre, nem is tudván hirtelen, melyik istenükhöz imádkozzanak.) Így belőle is majdnem *bolygó hollandi* lett, miként köztudott immár: annak a Van Straaten kapitánynak a hajójából, aki, hogy szülőföldjén közismert hitetlenségét fitogtassa, a templomban való ájtatoskodás helyett csak azért is kihajózott nagypénteken, de nem tért vissza. Nem hogy nagy-szombaton, de soha. Ítélet napjáig bolyong görbedt háttal, terpesztett lábakkal Van Straaten a hullámozó tengeren, és rémítgeti a hajósokat. Vagy egy másik változat szerint a hollandi kapitánya az a Bernard Fokke nevű vakmerő ember, aki üzletet kötött az ördöggel, hogy kilencven nap alatt eljusson az Antillákra. Emiatt azzal bűnhődött, hogy a Jóréménység foka körüli vizeken kell hajóznia örökkön-örökké. Fokke kapitány állítólag még mindig a fedélzeten áll, és homokórájával számlálja az évszázadokat.

Nétán épp úgy, mint az a Nijenborg nevű fregatt (lásd a kétezerben megjelent, *Ki tanyája ez a világ* című könyvet!), amely az ezerhét-százados években hajózott ki a hollandiai Tessel kikötőjéből, fedélzetén bizonyos Paul Balazzal, azaz Balázs Pállal és egy Szalay Lőrinc nevű káplárral, akiből később híres pusztai betyár lett Argentínában. Olyannyira, hogy költeményeket írtak róla még a bitófán túl is. Szép számban akadnak olyanok tehát, akik a Bolygó Hollandiban épp a Nijenborgot és kapitányát, bizonyos Ketel kapitányt látják, aki, miután zendülés tört ki a fedélzeten, rövidesen öngyilkos lett, de összes sérelmének terhe alatt utolsó pillanatában oly türelmetlenül vette Isten nevét a szájára, hogy arra ítéltetett, csillapíthatatlan düh eméssze a pokol hátszélel száguldó fantomhajóján az idők végezetéig. – Olybá tűnik, Kerényi Frigyes is erről a bolygó hollandiról, a Nijenborgról beszél

egyik immár New Budán írt versében, amelyben amúgy óriási szegénységéről panaszkodik, és Szalay tizedes példájára célozva felteszi a kérdést, vajon mi lenne, ha ő ott, Iowában, a sziúk földjén válna valami hasonlóvá: „*buczka-poczkok között / magyar haramiává*”.

De ami egyelőre még ezt a viszontagságos, végezetül mégiscsak befejezetlen utat illeti: olvasható valahol, hogy az iowai magyar település legendás alapítója, híres Újházy László sárosi főispán, ugyancsak szabadságharcos, Kerényi újvilági barátja és, amennyire lehet, pártfogója, verseinek és gyűjteményének kitűnő ismerője, a költő vagyontájiának aprólékos összeírója, Újházy vagy Ujházi vagy Ujhazi egyszer rég, amikor még Új-Buda pompásan virágzott, hatalmas ünnepélyt rendezett, amely multságban az asszonyok az édes pite sütésében, a férfiak pedig a fanyar bor fogyasztásában vetélkedtek. Kerényi velük együtt rendesen becsípett, s abban az állapotban egész furcsa történettel rukkolt elő az őt szállító hajó balesetével kapcsolatban. Eszerint az *árbocz* majdnem *cathastrophát* okozó vesztét tulajdonképpen egy kamasz óriásbálna okozta, melyszertelen *ficzkandozása* közben oly figyelmetlenül ugrott ki a tengerből, hogy ijedtében becsukott szemekkel a fedélzetre dőlt, s böhöm iszamós testének egyetlen rúgásával megrepesztette a főrudat. Legott – mondá Frigyesünk – az *ókeánusba* henteredett vissza e bumfordi kövér vízgyermek, ahol nagy fújtatással el is tűnt arra, amerre a kellemetlen élmény sürgős feledését remélte.

Kerényi Frigyes ugyanitt azt az eseményt is rendkívüli derűvel adta elő, amely majdnem végzetesnek bizonyult számára, s amely valamelyest mintha intésképp előrevetítette volna az elkövetkezőket. Történt márpedig, hogy amikor költőnk eme sebtében megjavított, *Dreamland* nevű hajója végül kikötött Amerika partjainál, csónakba kellett szállni, ám ő ezt oly „szerencsétlen modusban cselekedte meg”, hogy vízbe esett, ennek folytán annyira meghűlt, hogy két hónapig nyomta az ágyat New York kellős közepén. Mondá még, sok bort kellett akkor innia, mindenki egészségére! Oké? Oké. Aztán természetesen

a fenti bulinak is vége lett, miképp mindenkinek. Megint szembe kellett nézni, prérifarkasszemet a kőkemény hétköznapokkal. Az egyre dologtalanabb dologgal.

Nos, hát, ami azt illeti, eltérő vélemények olvashatók arról, egyáltalában mennyire tudott a költő Kerényi birtokosként gazdálkodni (vajh olvasta-e Berzsenyinek a magyar gazdálkodás mizériájáról szóló hasznos dolgozatát [B. D.: *A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairul*]), de tény, hogy Új-Budán nem vitte sokra. Nem, hogy sokra... eh! Annál is kevesebb. Persze, ezt is megírta. Kinek másnak, ha nem Pákh Albertnek. Ebből idézünk szívest-örömet (de mit, hogy idézünk?! – íme, az egész, sokkal ékesebben és pontosabban szól a tárgyról, mint bárki vagy bármi más):

*Te ki mindig csak kacagtál
Minden földi bohóságom,
Mit mondasz majd, ha elmondom
Uj-budai boldogságom?
Nem mozdulhatok, csak kínnal
Pillantgatok jobbra-balra,
Verset irnék unalmamban
Minden zugban a kőfalra.
Szén csak volna, kőfal nincsen,
Lakásom csupán faházban,
S testem a magas szerencse
Tartja fogva forró lázban!
Téged a víz vitt a jégre;
Engem a nap perzsel, éget,
Ördög tudja, hogy mi czélból,
Ördög tudja, hogy mi végett.
Itt a hol sűrögni kéne:
Heverészek, pénzem nincsen;
Hírt hazámból nem hoz senki,
S ott van eltemetve kincsem.*

Szomorú sors. Iowában, a sziúk Álmosföldjén, Új-Budán és környékén nem sikerült olyan kis Kánaánt létrehozni, amelyet sikerült példának okáért a louisianai Árpádhonban (az újabb kori Albanyban). Eperből lett Paradicsom, magyar kéz által. Olyan magyarok által, való igaz, akik hidegnek találták Kanadát, délre költöztek, ahol éppen az történt, hogy a helybeliek rájöttek, bár a gyapot

jövedelmező, legkifizetődőbb mégis a gyümölcs. Honfitársaink választása az eper belterjes tenyésztésére esett abból a szerencsés megfigyelésből eredően, hogy a környezet szívesen fogyasztja a szamócát, ellenben az egyre csak fokozódó, tempós amerikai életritmusban nincs idejük az erdőben bogarászni (eprészni, eperészni). És akkor: lőn eper!

(Zene most: The Beatles: *Strawberry Fields Forever*.)

Noha az alatt következő lírai alkotás irodalmi értéke nemes egyszerűséggel szólva – kereken, vagy inkább elliptikusan – nulla, állják itt mintegy ellenpólusaként Kerényi kesergésének. Íme, az Árpádihoni Kertészlapból (ha nem is direkt):

*Szép Louisiana virágos ölében
Boldog magyar farmer dolgozik serényen.
Árpádihoni magyar veteményes földje,
Szép Louisiana legszebb ékessége.
Pedig beh szegényen telepedtek ide,
Nem is múltott annak még sok esztendeje.
Mind üres erszényű, szegény jövevények,
Csekély gazdagságot de szűkösen kezdtek!
Acél-izmos karral fogtak a munkába,
És törték a talajt, izzadva-fáradva.
Munkájuk nyomán dús tenyészlet fakadt,
Vadonból termőföld lett a kezük alatt.
& ma büszkén járnak táncos paripákon,
Dúskálva élnek jómódban vidáman.
Árpádihoni magyar veteményes földje,
Szép Louisiana legszebb ékessége.*

Item. Kerényi Frigyes magyar költő, aki hiába született Eperjesen, gyomra nem bírta az eperfélét, soha nem jutott el valami olyan kellemes éghajlatú vidékre, amilyen Louisiana. Nem látta meg az Újvilág legnagyobb eperföldjét, nem evett róla, nem evett belőle. Nem is azért dőlt ágynak, mert szamóca került az asztalra, amitől súlyos allergiás reakció lépett volna fel nála. Nem. Ahogy néhány – főleg lexikonszintű, vagy kissé több – életrajzírója tudja, poétánk súlyosan megroggyant lelkiállapota a test legyengülését eredményezte, amellyel aztán könnyen elkezdett a kór. Nevezetesen a sárgaláz, attól véreset hányt, erőst diareizált (kiszáradásig

fosott), hovatovább sokkos állapotba került, amiből tiszta elmével nem sikerült kikeverednie soha. Ütemesen fogyatkozó környezete síkhülyének tartotta. Volt, ki sajnálta, volt, ki félt tőle, volt, ki mindkettőt érezte, esetleg valami harmadik érzés is hatalmába kerítette, de nem volt lényeges: Kerényit a sorsa öngyilkosságba kergette. 1852 tavaszán önkezével véget vetett értelmetlenedett, kibírhatatlan és elviselhetetlen, vagy csak egyszerűen: viselhetetlen életének. Hogy felkötötte volna magát, avagy főbe lőtte, arról nem szól semmiféle fáma.

Ehhez rögtön verset költve:

*Am ha szólna is igazából
csak tévhitet terjesztene,
mert se nem akasztotta,
se nem lőtte. Másképp
történt meg a dolog véle.*

Márpedig valójában úgy, hogy Frigyesünk végül teljesen magára maradt az elnéptelenedett Új-Budán, mivel azt mindenki elhagyta, sokkalta boldogabb hely után nézve. Oda hagyta a nyughatatlan szellemű alapító, a pártfogó és istápoló Újházy László is, aki, miután kihantolta korábban elhunyt és ott eltemetett, imádott feleségének zörgő csontjait, mindenestül, asztalostul-nagyszekrényestül ökrös szekérre ült, keresztet vetett, köpött kettőt babonából a barmok vastag farára, ahogy mindig is szokta, azzal elindult új birtokára Texasba, amelyet valamiért Sírmezőnek keresztelt. Még visszanezni se nagyon nézett vissza. Vele tartott a Rombauer família ugyancsak, amely család a kilencéves korban árván maradt kislány, Fricit egykor Magyarországon gondozásába vette. A zavart elmeállapotban leledző, erősen aláásott egészségű felnőtt embert most viszont magára hagyta. Valószínűleg úgy ítélve meg a helyzetet, úgysem tudnának vele mit kezdeni a hosszú, amúgy is gyötrelmes úton. Hogy valójában mit gondolhattak, mit nem, nélkülük mi lesz a hátrahagyott éhenkórász futóbolonddal, innen már nem lehet tudni pontosan. Sejtethetően maradt valaki mégis mellette, aki csak aztán hagyta faképnél. (?) Nem

úgy a szellemlények, amelyek folyvást ott rajzoltak körülötte abban a halott városban, amelyen immár csak a szél vágatott keresztül, elszabadult ördögszekereket görgetve (miképp az látható más témában – másoké mellett –, viszonylag újabban: Peter Bogdanovich szerb származású amerikai rendezőnek *Az utolsó mozielőadás* című filmjében – persze csak akkor, ha emlékezetünk nem csal!). Tény, hogy Frigyes végképp elanyátlanodott Új-Budán, amelyet később, ezt is tudhatjuk, sváb telepések laktak be, nevét Davis Cityre változtatták, hogy aztán az is eltűnjön, s ma gabonaföld álljon ugyanott.

Szó, ami szó, vagy csak szóval, de Kerényi Frigyesnek végképp agyára, idegeire ment a romló helyzet. Nem létező kolbászának rég végére érve, valamely tisztább pillanatában lóra pattant, virtuális csingilingi sarkantyúit az állat vékonyába vágva elindult a többiek után. Nem várta be a német telepeseket.

(Auf wiedersehen!)

Aztán mégiscsak járhatott Louisianában, ha az Újházy végül néki elküldte pénzből hajójegyet vásárolt, leutazott odáig, s csak utána váltott szárazföldi járműre. Mondjuk delizsánszra, majd megint lóhátra. Legvalószínűbb azonban, hogy már St. Louisnál elkanyarodott a folyótól, mivel az volt kézenfekvő akkoriban. Igazság szerint nem tudjuk pontosan, hogyan történt, de tény, hogy Kerényi Frigyes magyar költő életét egy útba eső kemencében végezte. Egyesek szerint a texasi San Antonio közelében, mindössze pár mérföldre Újházy Sírmezejétől, mások szerint félúton Austin és San Marcos között. Itt vagy amott, a végeredmény szempontjából közömbös. A poéta felsőteste szénné égett valahol a remélt boldogság kapujában. A *Kinek Észak, kinek Dél* itt-ott kissé hebehurgya krónikása a következőképp írja le ezt az eseményt, és bár megtanultuk szavait némi fenntartással fogadni, Kerényi esetében nincs okunk megbízható forrásokból merített, szolid fantáziára támaszkodó elbeszélésében kételkedni, eszerint: „mivel képtelen volt tovább New Budán tengetni életét, félt is már

ott úgy, egyedül, a kétségbeesett művész írt Újházynek Texasba, tanácsot kért tőle. Pénzt kapott, továbbá meghívást Sírmezőre. Kerényi Frigyes – az újabb fellelhető források szerint – nekivágott az útnak, s hosszú, viszontagságos bolyongás után eljutott az Újházy birtokától mindössze négy mérföldnyire levő San Antonióiig. Talán azért, mert pénze elfogyott, lóra, de számárra se futotta immár, gyalog esett neki a maradék távolságnak az éppen istentelenül zuhogó, csapkodó esőben, orkán erejű szélben. Egészen közel a keresett farmhoz hirtelen melegt árasztó fényt látott. Talán a ház nyitott ajtajának vélte, halálosan elcsigázott állapotban, de nyilván határtalan örömmel vetette bele magát: egy szénégető kemencébe.”

Március huszonekettőt írtak akkor, Krisztus urunk 1853. évében.

Magyarországon Kerényi Frigyesnek két verskötetete jelent meg. 1875-ben ugyanott látott napvilágot a Kerényi-összes. A *K. É. K. D.* fent említett-beszéltetett krónikása ugyanakkor tud egy amerikai vékonyka könyvről is, ám mondja, hogy az – hogy is mondja? – gyorsan beleveszett a prérikutyák értetlen, csúfos, hézagos fogú füttykoncertjébe. Már csak annyit tehetünk hozzá végezetül: eltűnt, elporladt, ahogy majdnem teljességgel kilúgozódott a magyar irodalomból magának az Amerikában letális negyedfokú égési sérüléseket szenvedett költőnek többre érdemesült emléke és műve. (Isten nyugosztalja.) Kerényi Frigyesének, akinek – úgy tudjuk ugyancsak – eperjesi (ma Prešov Szlovákiában) szülőházán 1879-ben márvány emléktáblát lepleztek le. Az később leesett, de másodsorra megragasztották és visszatették. Harmadszorra nem. Pedig annyi lett volna a magyaré. Természetesen: ráadás nélkül.